

er-RAVZATÜ'İ-BEHİYYE

(الروضة البهية)

Ebû Azbe'nin
(ö. 1172/1759)Mâtürîdiyye ile Eş'ariyye arasındaki
görüş ayrılıklarına dair eseri.

Ebû Azbe Hasan b. Abdülmühsin'in XII. (XVIII.) yüzyılda yaşayan kelâmcılardan olduğu dışında hayatı hakkında bilgi yoktur. Bağdatlı İsmâil Paşa, Ebû Azbe yerine İbn Azbe künyesini kullanır (*Hediyetü'l-ârifin*, I, 299). Kendisi eserinin mukaddimesinde 1125 Ramazanında (Ekim 1713) Mekke'de bulunduğunu kaydeder. Eserinde mezhebiyle ilgili herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte Ehl-i sünnet taraftarı olduğu ve "ashâbünâ" ifadesiyle Ehl-i sünnet'i kastettiği anlaşılmaktadır. *er-Ravzatü'l-behiyye*'nin tetimme kısmında Ebû Hanîfe ile Eş'arî'yi karşılaştırırken şöyle demektedir: "Ebû Hanîfe ile şeyhimiz Eş'arî birbirini destekleyen kişilerdir. Çünkü ikisi de Ehl-i sünnet'tendir ve fırka-i nâciyenin esaslarını temellendirmiştir" (s. 65). Buradaki "şeyhimiz" sözüne dayanarak onun Eş'arî mezhebine mensup olduğunu söylemek mümkündür. Bununla beraber her iki mezhebin görüşlerini karşılaştırırken bunlardan birini tercih ettiğine ilişkin açık bir ifade kullanmaktan kaçınmıştır. Kaynaklarda onun ayrıca *Nüzhetü (Behcetü) Ehli's-sünne şerhu 'Akdeti İbni's-Şihne* (Mektebetü câmiati'l-Melik Suûd, nr. 508; Dârü'l-kütübü'l-Misriyye, nr. 2280; el-Hizânetü't-Teymûriyye, nr. 227) ve *el-Metâli'u's-sa'ide fi Şerhi'l-Kaşide li's-Senûsi* adlı iki eserinden söz edilmektedir.

Mukaddimede adı *er-Ravzatü'l-behiyye fimâ beyne'l-Eş'aire ve'l-Mâtürîdiyye* şeklinde kaydedilen eser 1125'te (1713) Mekke'de yazılmaya başlanmıştır. Bağdatlı İsmâil Paşa ve muhtemelen ondan naklen Zirikî risâlenin 1172 (1759) yılında tamamlandığını söylemişlerse de bunun dayanağı bulunamamıştır. Eser bir mukaddime, iki bölüm ve bir hâtimedden oluşmaktadır. Mukaddimede Ebû'l-Hasan el-Eş'arî ve Ebû Mansûr el-Mâtürîdî'nin Ehl-i sünnet'in iki imamı olduğu, onlara uyanların hidayete erdiği kaydedilmekte, eserleri ve mezheplerinin yayıldığı coğrafya hakkında kısa bilgi verilmektedir. Bu imamların Ehl-i sünnet akidesinin temel meselelerinde ittifak ettikten sonra ayrıntı sayılabilecek konularda ihtilâfa düştükleri, ancak bu yüzden birbirini bid'atçılık ve fesat çıkarmakla itham etmedikleri bildirilmektedir.

Kitabın birinci bölümünde yedi mesele halinde iki mezhep arasındaki lafzî ihtilâflar, ikinci bölümde altı mesele halinde mâna ile ilgili ihtilâflar işlenmektedir. İlk bölümde ele alınan konular şunlardır: İmandan istisnânın ("inşallah müminim" demenin) câiz olup olmadığı, levh-i mahfûzda mümin diye kaydedilen kimsenin kâfir, kâfir kaydedilenin mümin olmasının imkânı (saîd-şakî meselesi), Allah tarafından kâfire gerçek anlamda nimet verilip verilmediği, peygamberlerin risâletinin ölümlerinden sonra devam edip etmediği, ilâhî rıza için irade gerekli olduğu gibi irade için de rızanın gerekli olup olmadığı, mukallidin imanının cevâzi ve kesb meselesi. İkinci bölümde anlatılan mâna ihtilâfları şunlardır: Allah'ın itaatkâr kula azap etmesinin aklen mümkün olup olmadığı, Allah'ı bilmenin dinî delille mi yoksa akli delille mi vâcib olduğu, fiilî sıfatların kadîm veya hâdis oluşu, Allah'ın zâtıyla kâim olan kelâmının işitilip işitilemeyeceği, kulun güç yetiremeyeceği şeyle sorumlu tutulmasının câiz olup olmadığı, peygamberlerin günahlardan korunmuş olmasının sınırı. Eserin daha sonraki kısmında Eş'ariyye mezhebine bağlı olmakla beraber imama muhalefet eden âlimlerin kimler olduğu, "mütenâsırân" ifadesiyle Ebû Hanîfe ve Eş'arî'nin kastedildiği, "hızlân" teriminin anlamı, bekâ sıfatının sıfât-ı nefsiyyeden mi, sıfât-ı selbiyyeden mi yoksa zat üzerine zait sıfatlardan mı olduğu şeklinde metinde geçip de açıklanmasına ihtiyaç duyulan bazı kavram ve konuların açıklandığı tetimme ile isim-müsemma ve iman mahlûk olup olmadığı konularını içeren hâtime bulunmaktadır. Hâtimedede Fahredin er-Râzî'nin biyografisine de yer verilmiştir.

Ebû Azbe eserinde zaman zaman aynı mezhebin kendi içindeki ihtilâflara, meselâ iman mahlûk olup olmadığı konusunda Semerkant Hanefileri ile Buhara Hanefileri arasındaki görüş ayrılıklarına temas etmekte, Mâtürîdiyye ile Eş'ariyye arasındaki farkları açıklarken daha önce mevcut olan ihtilâflara değinmektedir. Yer yer Kaderiyye, Mu'tezile, Kerrâmiyye ve Haşviyye gibi mezheplerden de söz eden Ebû Azbe, Hanefiyye kelimesini "itikadî fırka" anlamında kullanır. Ebû'l-Hasan el-Eş'arî isminin aksine İmam Mâtürîdî'nin adını sadece birkaç yerde zikreder (s. 34, 37, 39, 44, 45, 59). Eş'arî'nin karşısında daha çok Ebû Hanîfe'ye yer verir. Mezhep tabusu bu gözletilmeden kaleme alınmış sıvrılı bir fırak kitabı niteliği taşıyan, özellikle Ehl-i sünnet kelâmcılarının klasik dö-

nemde tartıştıkları meseleler konusunda bilgiler içeren eser yayımlanmıştır (Haydarâbâd 1322; nşr. Abdurrahman Umeyre, Beyrut 1409/1989).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Azbe, *er-Ravzatü'l-behiyye*, Haydarâbâd 1322, tür.yer.; Serkis, *Mu'cem*, I, 324; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 346; *İzâhu'l-meknûn*, I, 200, 593; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 299; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, III, 243; Zirikî, *el-A'lâm*, Beyrut 2002, II, 198; İrfan Abdülhamîd, *Dirâsât fi'l-fırak ve'l-akâ'idü'l-İslâmiyye*, Beyrut 1404/1984, s. 150; Şükür Özen, "İbnü's-Şihne, Ebû'l-Fazl", *DiA*, XXI, 222.

İLYAS ÇELEBİ

RAVZATÜ'İ-CENNÂT

(روضات الجنات)

Muhammed Bâkir Hânsârî'nin
(ö. 1313/1895)Şîa'ya ve diğer mezheplere mensup
âlimlerin biyografisine dair eseri
(bk. HÂNSÂRÎ, Muhammed Bâkir).**RAVZATÜ'n-NÂZİR**

(روضة الناظر)

Muvaffakuddin İbn Kudâme'nin
(ö. 620/1223)

fıkıh usulüne dair eseri.

Tam adı *Ravzatü'n-nâzır ve cünnetü'l-münâzır fi usûli'l-fıkıh 'alâ mezhebi'l-İmâm Ahmed* olan eser, Hanbelî fıkıh usulü literatüründe önemli bir dönüm noktasını teşkil etmektedir. İbn Kudâme'nin eserini yazarken Gazzâlî'nin *el-Müstaşfâ'sını* esas aldığı anlaşılmaktadır. Bu iki eserin özellikle mantık ilmini ele alan mukaddimleri arasındaki benzerlik ve paralellikler Gazzâlî'nin fıkıh usulü anlayışının İbn Kudâme'yi derin bir şekilde etkilediğini, ayrıca *Ravzatü'n-nâzır*'daki kelime seçimi ve meselelerin vazediliş tarzı kaynaklarının başında *el-Müstaşfâ'nın* geldiğini göstermektedir. Bu özelliklerinden dolayı *Ravzatü'n-nâzır*, Şâfiî-mütekellimîn usul anlayışının Hanbelî mezhebine giriş sürecindeki en önemli gelişmeyi temsil etmektedir. *el-Müstaşfâ*'dan farklı bir tasnif ve iç kompozisyona sahip olan *Ravzatü'n-nâzır*, işlediği meselelerde de yoğun biçimde kendinden önceki Hanbelî literatürünü tartışmaktadır. Ayrıca İbn Kudâme'nin birçok yerde Gazzâlî'den farklı görüşler ileri sürmesi ve kitabında *el-Müstaşfâ*'dan bahsetmemesi bu eserin bazı kaynaklarda nakledildiği şekilde *el-Müstaşfâ'nın* bir özünden ibaret olmadığına işaret etmektedir.